

УДК 94(477):325.8]:061.2ОУН“1951/1954”(092:093.2)

ВАСИЛЬ ОХРИМОВИЧ У 1951–1954 роках (за матеріалами кримінальної справи)

Анатолій РУСНАЧЕНКО

Таврійський національний університет,
кафедра філософії та історії,
вул. Івана Кудрі 33, 02000, Київ, Україна

У статті розглянуто діяльність Василя Охримовича в Україні у післявоєнний період і перебування ув'язненні. Досліджено обставини арешту і слідства над В. Охримовичем, викладено особливості діяльності збройного підпілля в останній період його існування через долю особи, яка протягом років відіграла важливу роль в українському визвольному русі. Простежено деталі взаємодії провідних членів визвольного руху з В. Охримовичем, ставлення цих людей до подій в Україні і за кордоном. З'ясовано, що герой статті мав виступати як посередник у справі розв'язання проблеми розколу в ОУН за кордоном, але ця справа не була ним вповні завершена. Автор спробував збагнути трагедію людини, яка попала в руки МГБ. Матеріали кримінальної справи дають додаткову інформацію про розкол в ОУН за кордоном й свідчать про відсутність розбіжностей у підпіллі в Україні. Стаття написана на основі матеріалів Галузевого державного архіву Служби безпеки України, що дає змогу окрім відтворення історичного портрету одного з чільних діячів ОУН-Б, реконструювати окремі епізоди українського національно-визвольного руху.

Ключові слова: Василь Охримович, Організація Українських Націоналістів, Українська Повстанська Армія, Роман Шухевич, Василь Кук, національно-визвольний рух, радянські спецслужби.

Особа Василя Охримовича (1914–1954) була досить відомою в середовищі Організації Українських Націоналістів вже від початку 1930-х років, але якось менше зауважувалася дослідниками. Зокрема, існує лише один біографічний нарис життя і діяльності цієї непересічної постаті українського визвольного руху¹. Матеріал статті хронологічно охоплює період перебування В. Охримовича в Україні від моменту його десантування в травні 1951 р. і до загибелі. Дана розвідка ґрунтується на матеріалах кримінальної справи, заведеної на В. Охримовича після його ув'язнення МВС (зберігається в Галузевому державному архіві СБУ в Києві). Якихось додаткових матеріалів щодо українського визвольного руху в Україні для автора справа не містить (принаймні ті томи, до яких він був допущений). Деякі виписки зі справи зберігаються в кримінальних справах інших осіб. При ознайомленні з матеріалами справи дослідник має зважати на обставини слідчого процесу, на той психологічний і фізичний тиск, якого зазнавав підслідний у ході допитів.

---

¹ Анатоль Камінський, *Василь Охримович: Біографічний нарис* (Торонто, Нью-Йорк, Лондон: Видання Політичної Ради ОУН, 1999).

В. Охримович став членом ОУН у 1930 р. Починав він як кушовий, повітовий провідник Організації, згодом очолив провід Тернопільської округи. Протягом 1934 р. перебував в ув'язненні у Березі Картузькій. Після звільнення знову керував повітовим і окружним проводами ОУН на Тернопільщині. За участь у націоналістичному русі засуджений польською владою до 8-річного ув'язнення. На початку Другої світової війни вийшов з тюрми. У липня 1941 р. керував роботою Тернопільського державного правління до моменту заборони його діяльності німецькою окупаційною владою. Відновлював організаційні структури ОУН у краї після німецьких арештів восени 1941 р. З 1942 р. став членом Проводу ОУН. В. Охримович був учасником всіх конференцій і III Великого Збору ОУН, провідником ОУН на Західноукраїнських землях (1943)². Згодом він був скерований за кордон у складі Закордонного представництва Української Головної Визвольної Ради. Перебував у Польщі, Словаччині, Австрії, Німеччині. Був активним учасником і організатором суспільно-політичного життя української еміграції. Нетривалий час навчався в американській школі розвідки, що дало можливість йому знову потрапити в Україну.

У ніч з 19 на 20 травня 1951 р. В. Охримович разом з радистами “Маком”, “Рубанем” і “Осипом”, що навчалися разом з ним у розвідшколі, був десантований біля гори Шабеля (назва – з тексту документа. – *Авт.*) У районі приземлення групу очікували бойовики Петра Федуна (“Полтави”)³. У с. Брязи Вигодського району Станіславської обл. В. Охримович зустрівся з Петром Полтавою. Упродовж наступних двох місяців перебував у бункері провідника Калушського окружного проводу “Владана” (Володимира Фрайта) біля с. Турки (в оригіналі рос. “Турье”. – *Авт.*). 23 (за іншими даними – 24 серпня) В. Охримович зустрівся з членом Проводу ОУН Романом Кравчуком. В. Охримович провів із членами Проводу обговорення проблеми розколу ОУН за кордоном. Він привіз листи від усіх сторін конфлікту в еміграції й передав їх членам Проводу в Україні – Р. Кравчуку, П. Федуну (Полтаві) і Василю Куку⁴.

Голова Проводу ОУН в Україні В. Кук зустрівся з В. Охримовичем у жовтні 1951 р. у схроні у районі сіл Куртув і Тростянець Малий Золочівського району Львівської обл. У розмовах В. Охримовича з членами Проводу ОУН в Україні було підтверджено повноваження всіх членів Закордонного Проводу УГВР. Після ознайомлення всіх членів Проводу з суттю конфлікту між Закордонними Частинами ОУН і Закордонним Проводом УГВР кінцеве рішення з цього питання було відкладено на весну – літо 1952 р. Однак, уже у вересні 1951 р. члени Проводу надали В. Охримовичу мандат, щоб ЗП УГВР і далі

² Охримович Василь Остапович. Кримінальна справа №149912. В 6 т. Галузевий державний архів Служби безпеки України (далі – ГДА СБУ), ф. 5, спр. 445, т. 1, арк. 43.

³ Там само, арк. 45, 242.

⁴ Про проблеми розколу докладніше див.: Анатолій Русначенко, *Нариси новітньої історії України* (Київ: Видавець Олег Філюк, 2015), кн. 3, 338–351.

продовжувало свою роботу в тому ж напрямку. Про отримання цього мандату П. Полтава повинен був повідомити ЗП УГВР радіограмою⁵.

Між членами Проводу ОУН точилися дискусії щодо ролі інтелігенції у визвольному русі. Зокрема, обговорення торкнулися особи історика Івана Крип'якевича й літературознавця Михайла Рудницького, які спочатку підтримували національний рух, але під тиском обставин виступили із його засудженням. Виникло питання і про ставлення до комуністів при зміні влади. П. Полтава вважав, що якщо комуністи й інтелігенція не провадили активної боротьби з українським визвольним рухом, то проти них не потрібно застосовувати репресій. В. Охримович дотримувався такої ж думки. Р. Кравчук висловився проги такого підходу, оскільки цього б не сприйняли люди, репресовані за участь і підтримку визвольного руху⁶.

У травні 1952 р. В. Охримович, як провідник Карпатського і Львівського проводу ОУН (псевдо “Кузьма”) організаційним шляхом перейшов на Рогатинщину⁷, де перебував у схроні Р. Ковальчука (“Петра”) в урочищі Підзамче, біля с. Клешівна. В. Охримович разом із В. Куком підтвердив повноваження Григорія Голяша (“Бея”), який втік після спроби МГБ завербувати його і повернувся в підпілля.

У підпіллі В. Охримович вів листування з Головнокомандувачем УПА В. Куком. Відомо про його 4 листи до цього адресата. 8 червня 1952 р. він повідомляв про смерть П. Полтави (В. Кук просив з'ясувати обставини його смерті) і Р. Кравчука (“Максима”), а також зазначав, що не має ніяких зв'язків що з керівником Львівського проводу “Яремою”. В. Кук надіслав йому короткого листа, літературу і попросив направити йому 30 тис. рублів. В. Охримович відписав, що має тепер машиністку і буде писати реферати, висилає запитані гроші. У своїй відповіді В. Кук повідомляв, що перечитував рішення Проводу ЗЧ ОУН й кваліфікував їх як “нещирі” у ставленні до “Краю”. Головнокомандувач УПА просив встановити зв'язки з південними районами Львівського краю. У своєму листі В. Кук повідомляв також, що передачі “Голосу Америки” українською мовою не відповідають вимогам теперішнього стану України.

Наприкінці серпня 1952 р. В. Охримович інформував, що встановити зв'язок не вдалося, але він чинить заходи для його налагодження. У тому ж повідомлення він писав, що ознайомився зі статтею В. Кука “За організацію демократії” і вважає, що її слід було б видати і розповсюдити.

У наступному листі вирішувались організаційні питання (зокрема В. Кук просив організувати йому зустріч з керівником Золочівського проводу “Олесем” і вказував, що на Тернопільщині дуже важке становище з кадрами.

⁵ ГДА СБУ, ф. 5, спр. 445, т. 2, арк. 165.

⁶ Там само, 375.

⁷ Там само, 280.

У кінці вересня 1952 р., направляючи четвертий лист, “Кузьма” повідомляв, що у Львівському краї залишилась одна “Рута” (Любов Гайовська). За її даними, діючі підпільники, залишалися тільки на Сокальщині та Жовківщині й вони проводять пропагандистську роботу. Окружні проводи ОУН як цілісність перестали існувати, в Яворівському районі організована структура ОУН відсутня зовсім.

У той же час В. Охримович отримав лист В. Кука, який вказував, що направляє йому інструкцію для відзначення річниці УПА (10 річниця. – *Авт.*). Оскільки нагальних справ не було, то зустріч двох керівників планувалась на весну 1953 р.⁸ У вільний час В. Кук просив В. Охримовича написати критику на книгу Д. Донцова “Ідеологія націоналізму”. На думку В. Кука у цьому огляді автор мав би обґрунтувати тезу, що ЗЧ ОУН притримуються концепції націоналізму Д. Донцова, однак ці позиції непридатні для діяльності ОУН у теперішніх умовах. Крім того, В. Охримовичу пропонувалося написати окремі короткі біографічні нариси про М. Грушевського, С. Петлюру, М. Міхновського, Є. Коновальця й інших діячів визвольного руху.

У підпіллі В. Охримович підготував брошуру “Перший серед рівних”, в якій йшлося про Головнокомандувача УПА Р. Шухевича. У цей же період були написані статті “До питання революції”, “Про російську еміграцію” (“Зарубіжна Росія”) і “Про польську еміграцію”⁹. Головним ж завданням В. Охримовича вважалося налагодження зв’язку з еміграційними центрами через “Байрака”. За даними В. Кука, на терені “Байрака” мала бути пошта чи кур’ери від ЗЧ ОУН, тому просив перевірити ці дані й повідомити його¹⁰. Проте, за інформацією В. Охримовича така лінія зв’язку була відсутня, а “Байрак” вже був схоплений МДБ. Як варіант В. Кук розглядав можливість встановлення зв’язку з підпіллям мельниківців, але в інформаційних донесеннях вказувалось, що воно в Україні вже не існує.

У бесідах з “Лемішем” (В. Куком), згодом свідчив В. Охримович, перший заявляв, що становище підпілля безнадійне. Матеріали слідства зафіксували також твердження В. Охримовича, що ніби-то П. Полтава і Р. Кравчук казали йому, що підпілля вже погромлено і залишилися тільки окремі, не пов’язані між собою, групи. Зі слів В. Охримовича, вони ж твердили, що надії на тривалий опір немає і П. Полтава говорив, з низових ланок поступають сигнали, що учасники підпілля в стані вичікування – коли б їх швидше вбили. П. Полтава і Р. Кравчук змирились із таким становищем і ждали кінцевої розв’язки¹¹. Сам Охримович стверджував, що в 1952 р. йому не надійшов жоден організаційний звіт з Львівського і Карпатського країв ОУН. З Карпатським проводом він зв’язку

⁸ ГДА СБУ, ф. 5, спр. 445, т. 2, арк. 292.

⁹ ГДА СБУ, ф. 5, спр. 445, т. 6, арк. 194. Перші з них були підписані псевдо “Далекий”, остання – “Дужий”.

¹⁰ Там само, арк. 66.

¹¹ Там само, арк. 75.

взагалі не встановив, а з Львівським мав зв'язок лише з керівником Бібрського надрайону “Михайлом”.

В. Охримович повідомляв, що в 1952 р. Голова ОУН в Україні В. Кук дав вказівку всім ланкам ОУН використовувати для зв'язку тайники, а також пункти зустрічі між групами (групою) підпільників. Якщо зв'язок між групами розривався, тоді їм слід переходити до самостійної роботи¹². В. Кук підозрював, що з Проводом ЗЧ ОУН ведуть оперативну гру співробітники МГБ, до чого причетний колишній шеф СБ ЗЧ ОУН Мирон Матвієйко, закинтий на територію України у травні 1951 р.

В. Охримович непрямо підтвердив ці підозри В. Кука. У цій ситуації В. Кук надіслав розпорядження П. Полтаві для повідомлення на Захід, що кур'єри Проводу ЗЧ ОУН зв'язку з Проводом ОУН в Україні не мають, а вся інформація, яка туди поступає є оперативною грою МГБ¹³. Зважаючи на критичне становище підпілля, В. Кук вважав недоцільним перенесення діяльності будь-якої закордонної організації в Україну¹⁴.

У жовтні 1952 р. В. Охримович підготував пошту для ЗП УГВР. Зашифрована її частина містила повідомлення про загибель П. Полтави і Р. Кравчука, відсутність і можливу загибель його радистів. Тут же він повідомляв, що ЗЧ ОУН ведуть радіозв'язок не з підпіллям, а органами держбезпеки. Враховуючи складну ситуацію, в якій опинилося підпілля, В. Охримович писав про неефективність співпраці з західними спецслужбами, тому що допомогу отримати важко, оскільки все швидко розконспірується МГБ. На думку В. Охримовича дієюю може бути лише допомога зброєю та засобами зв'язку, вказував місце, де літаки могли б скинути вантаж і людей¹⁵.

Друга частина пошти містила низку різних документів, зокрема, мандат для ЗП УГВР, наказ про нагородження учасників руху Опору, звернення УГВР у зв'язку з 10-річчям УПА, копію листа О. Дяківа-Горнового, директиву про співпрацю УГВР з різними українськими партіями і формуваннями. В особистому листі до ЗП УГВР В. Охримович вказував на важкі умови, в яких доводиться йому діяти й інформував про неможливість врегулювання конфлікту між ЗП УГВР і ЗЧ ОУН, оскільки в Україні нема для цього достатнього кворуму¹⁶. Ця пошта не була доставлена адресатові, оскільки вона потрапила в руки емгебістів при арешті “Кузьми”.

В. Охримович був схоплений (згідно акта в його кримінальній справі) 6 жовтня 1952 р. о 14 год. у лісовому масиві поблизу с. Вишнів Букачівського району Станіславської області. У документі зазначається, що у ході операції МГБ у лісі було виявлено чотирьох озброєних осіб, які виявили опір – двоє загинули у

¹² ГДА СБУ, ф. 5, спр. 445, т. 6, арк. 204.

¹³ ГДА СБУ, ф. 5, спр. 445, т. 2, арк. 173. В. Охримович казав, що він не знає, чи послав П. Полтава таку телеграму.

¹⁴ Там само, арк. 74.

¹⁵ ГДА СБУ, ф. 5, спр. 445, т. 5, арк. 130–131.

¹⁶ Там само, арк. 134.

перестрілці, один утік, а один був заарештований. Захопленим у полон виявився В. Охримович. Однак, в акті, складеному солдатами, що захоплювали В. Охримовича (датований 9 жовтня 1952 р.), йдеться уже про Олеський район¹⁷.

8 жовтня 1952 р. заарештований В. Охримович був вивезений у район операції МГБ між с. Кругів – с. Тростянець Золочівським району Львівської обл., де в лісовому масиві особисто показав розташування бункера, в якому було виявлено і при вчиненні опору знищено трьох підпільників¹⁸. Заарештований також погодився вказати, де мала відбутися зустріч кур'єрів 13–15 жовтня 1952 р.

Треба зауважити, що найінтенсивніші допити велися в перші тижні після арешту підпільника, щоб не дати йому опам'ятатися. Саме тоді була добута найважливіша для слідства інформація. Дізнання тривало, з перервами в деяких випадках, звечора до ранку і з обіду до вечора 17 год., далі знову з 21 чи 22 год. і до ранку. Допити (майже всі) вели слідчі Князеєв, заступник начальника управління МВС майор держбезпеки Зубатенко, і, найчастіше, начальник відділення слідчого відділу МВД майор держбезпеки Птічкін. Окремі допити два останніх слідчих вели разом.

У наступні дні в'язень змалював характерні риси керівних діячів ОУН і ЗП УГВР в еміграції: С. Бандери, Я. Стецька, о. І. Гриньоха, О. Логуша, а також розповідав про суть конфліктів у середовищі ОУН за кордоном. Однак, В. Охримович відмовився укласти текст телеграми для передачі американській розвідці, незважаючи на те, що восени 1952 р. з представниками МГБ вже склав один текст і прийшла радіограма-відповідь (як я це зрозумів. – *Авт.*). Свою відмову В. Охримович пояснював тим, що згоду на складання радіограми він давав з метою провалити всю гру органів МГБ з американською розвідкою, вважаючи, що МГБ буде і в зимовий час продовжувати ним розпочату гру, викриваючи тим самим її¹⁹.

Веденню слідства і посиленню психологічного тиску на ув'язненого посприяло захоплення МГБ документів після бою, в якому загинув П. Полтава. У ході допитів арештований детально розповів про суперечки між УГВР і ЗЧ ОУН, інформував про діяльність ОУН-М, інших українських партій за кордоном, про головних дійових осіб цих формувань, які проживали в еміграції, їхній зовнішній вигляд, місце проживання, уподобання. У протоколах допитів є інформація, якою В. Охримович ділився зі слідчими щодо розвідувальної школи, де він проходив підготовку. Однак, В. Охримович зауважив, що його ніхто не вербував і він не давав жодних підписок про співпрацю²⁰. Слідчих МГБ цікавило також, що знав

¹⁷ ГДА СБУ, ф. 5, спр. 445, т. 5, арк. 25.

¹⁸ ГДА СБУ, ф. 5, спр. 445, т. 1, арк. 34. Був опізнаний лише один із них – Михайло Дубно (Вишневий) (Михайло Романюк, *Золочівська округа ОУН у національно-визвольному русі (1937–1953)* (Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, Центр незалежних історичних студій, 2016), 406. Ці повстанці були з кур'єрської групи, що обслуговувала В. Кука.

¹⁹ ГДА СБУ, ф. 5, спр. 445, т. 2, арк. 167. Про цю радіограму: Лесь Топольчук, *За фальшивим мандатом* (Київ: Політвітад України, 1978).

²⁰ ГДА СБУ, ф. 5, спр. 445, т. 2, арк. 128.

Охримович про польське і російське еміграційні середовища, Антибільшовицький блок народів тощо.

Восени 1952 р. і весною 1953 р. В. Охримович направив декілька записок В. Куку, де зазначав, що 6 жовтня 1952 р. при зустрічі з кур'єрами на них вийшла військова група. У бою загинули один кур'єр і два бойовики, а він (Охримович) зумів з двома кур'єрами відірватися і втекти. Чи повірив цим запискам його адресат можна лише гадати.

У протоколі допиту В. Охримовича від 18 грудня 1952 р. записано, що представник американської розвідки Блек дав В. Охримовичу завдання збирати розвідувальні дані в Україні, а також з'ясувати чи згідні керівники підпілля співпрацювати з американською розвідкою зі збору такої інформації. У випадку, якщо на таку співпрацю керівники підпілля не погоджуються, то чи не могло б підпілля ОУН сприяти створенню сітки американської розвідки, чи не буде перешкоджати в цьому²¹. У протоколі допиту також зазначалось, що заарештований мав доручення від ЗП УГВР на встановлення зв'язку між підпіллям ОУН і американським розвідцентром, повинен був залагодити конфлікт між ЗП УГВР і ЗЧ ОУН, а також розмежувати стосунки останніх з УГВР. В. Охримович повідомив, що мав передати В. Куку: ЗП УГВР планує всю свою подальшу діяльність координувати з УНРадою, але на це повинна бути згода підпілля.

Стосовно співпраці з американцями, то керівництво підпілля, хоча в принципі погоджувалось на неї, але в тих умовах визнавало, що зробити майже нічого не зможе. Дійсно, ні збирати розвіддані, ні передавати їх не було кому, і не було як. Спроби слідчих МГБ звинуватити В. Охримовича у роботі на американську розвідку не мали успіху, оскільки заарештований твердо заявив, що ніяких даних на Захід не передавав²².

3 січня 1953 р. слідчі намагались отримати від ув'язненого інформацію про людей, з якими він зустрічався за кордоном чи у підпіллі. Можливо органи намагались отримати дані для проведення інших оперативних заходів. 3 лютого 1953 р. слідчі стали цілеспрямовано цікавитися особою В. Кука.

В. Охримович відіграв певну роль і в організації радіогри МВД-МГБ із закордонним середовищем ОУН у час, коли С. Бандера був усунутий від керівництва ЗЧ ОУН. Георгій Санніков у книзі "Большая охота" вказував, що мотивом поведінки В. Охримовича були особисті обставини, пов'язані з коханою жінкою Зоряною Коблак.

31 березня слідчі подали рапорт на призупинення слідства з оперативних обставин до 1 липня 1953 р., що і було зроблено за вказівкою військового прокурора Київського військового округу Кошарського і міністра МВС УССР П. Мешика²³. Пізніше було прийнято постанову про відтермінування слідства

²¹ ГДА СБУ, ф. 5, спр. 445, т. 4, арк. 164.

²² Там само, арк. 219.

²³ ГДА СБУ, ф. 5, спр. 445, т. 6, арк. 166.

до 1 жовтня 1953 р. Санкцію на призупинення тепер давав новий міністр Т. Строкач. Це призупинення справи, можливо, було спричинено інтригами всередині самих спецслужб після смерті Й. Сталіна, чи ще якимись діями довколо В. Охримовича.

В. Охримович надіслав звернення, яке нібито вийшло з підпілля, на яке відповів листом В. Кук. Голова проводу ОУН в Україні здогадувався, що адресат може перебувати в руках МГБ, тому писав про загальнополітичні речі й так вже відомі радянським органам. Зокрема, він підкреслив, що ОУН в Україні та ЗЧ ОУН – це дві організації, які обстоюють різні суспільно-політичні програми. І вирішити конфлікт між ними неможливо навіть тоннами листування, оскільки справа в людях, їхніх уявленнях і переконаннях. Автор констатував на той момент вже очевидну річ – ситуація з визвольним рухом стала катастрофічною. Головною причиною цього В. Кук називав несприятливу міжнародну обстановку, що дозволило режиму у мирних умовах придрушити визвольні змагання. Проте, зазначав В. Кук “грунт для визвольної революційної боротьби в Україні і в інших поневолених Москвою країнах, є тепер і буде до тих пір, допоки український та інші народи не стануть самі суверенними господарями на своїй землі, допоки не знищать те жахливе колоніальне рабство, яке накинuli на шию народів російськi імперіалісти”.

Звинувачування В. Охримовичу було висунуто 9 лютого 1954 р. за ст. 54-2, 54-6 ч. 1., 54-8, 54-10, ч. 2. і 54-11 КК УРСР. Справу було передано у військовий трибунал, де вона мала розглядатися на закритому засіданні, тобто без участі сторони звинувачення (тобто – слідства) і захисту. Засідання трибуналу з розгляду справи по суті призначили на 29 березня 1954 р.

Трибунал зібрався в такому складі: полковник Єжов – голова, підполковник Волков? (Волченко?), молодший лейтенант Поварозжін. Була присутня навіть перекладачка з української мови²⁴. У ході розгляду справи підсудний визнав свою вину за перерахованими статтям звинувачення, але заперечив, що ОУН прагнула “реставрувати капіталізм” в Україні²⁵. В. Охримович також заперечував керівну роль Росії і росіян у ССРСР й стверджував, що Україна і Росія рівні у всіх відношеннях²⁶. В. Охримович зауважив, що советська влада є формою експлуатації України з боку росіян²⁷. Стосовно В. Кука підсудний заявив, що не знає де він знаходиться, але, якщо б і знав, то не виказав б місце знаходження. Щодо боротьби з радянською системою, то підсудний заявив про необхідність її ведення лише за допомогою пропаганди і потребу вичікувати слушного часу для визволення.

²⁴ ГДА СБУ, ф. 5, спр. 445, т. 6, арк. 334.

²⁵ Там само, арк. 337.

²⁶ Там само, арк. 347.

²⁷ Там само, арк. 349.

Трибунал засудив В. Охримовича до найвищої міри покарання – розстрілу і конфіскації особистого майна. Касаційного оскарження вирок не передбачав і був затверджений Верховним Судом СРСР.

Як можна судити з прохання про помилування (це єдиний документ у справі написаний українською мовою), вирок став для звинуваченого несподіванкою. У ході досудового дізнання слідчі “обнадіяли” В. Охримовича, що йому загрожує “тільки” 25 років позбавлення волі, оскільки заарештований пішов на співпрацю зі слідством, не брав участі в бойових діях проти влади. Прохання про помилування було відхилено Президією Верховної Ради СРСР. Тому, вже 10 травня 1954 р. голова військової колегії Верховного Суду СРСР генерал-лейтенант юстиції А. Чепцов направив лист головному військовому прокурору Київського військового округу генерал-майору юстиції Г. Подойніцину з вимогою негайного виконання вироку²⁸. 18 травня 1954 р. Василь Охримович був розстріляний у Києві.

Слідча справа В. Охримовича є суб’єктивним джерелом для дослідження різних середовищ українського визвольного руху середини минулого століття, методів роботи каральних органів СРСР, діяльності національного руху в останні роки його існування.

VASYL OKHRYMOVYCH IN 1951–1954 (IN ACCORDING WITH ITS MGB CRIMINAL FILES)

Anatolii RUSNACHENKO

Taurian National University,
the Chair of Philosophy and History
33, Ivana Kudri str., 02000, Kyiv, Ukraine

The author deals with political activity of the prominent member of Ukrainian liberation movement of the middle of XX century Vasyl’ Okhrymovych in Ukrainian underground after the WWII and its arrest, imprisonment in MGB prisons and pleading of a criminal cause over him by the Soviet officers of MVD-MGB after it.

Through a person’s fate I expose peculiarity of armed underground in the last years of its existence, attitude toward split in the Organization of Ukrainian Nationalist (abroad), to next operations of it in Ukraine and abroad, the behavior of the active member of the struggle during imprisonment.

I keep up with activities of the leading members of the liberation movement in their connections with the person this article is about. Attitudes by these persons towards events in Ukraine and abroad is accounted with fate of V. Okhrymovych. I point out that hero of this article would be a mediator in resolving the problems of split of the OUN abroad, but his mission was not completed as planned.

During his underground activity V. Okhrymovych wrote some articles on the historical topics that were planned for distribution among members of revolutionary movement. He met with the leader of the last, Vasyl Kuk and they discussed the present situation in underground. V. Okhrymovych also met with Petro Poltava, Roman Koval’chuk-others prominent figures of the Ukrainian liberation movement.

---

²⁸ ГДА СБУ, ф. 5, спр. 445, т. 6, арк. 377.

They discussed the results and problems of struggle against Soviets, situation in the world, Ukrainian political emigration on the West. In essay I wanted to represent the perspectives of the liberation movements by its leadership. Especially interesting for it is opinion of V.Kuk delivered to V. Okhrymovych when he was in the MGB's prison. V. Okhrymovych was captured by MGB unit in early October of 1952.

Author strive to comprehend tragedy of the individual and revolutionary which was trapped by MGB, its reaction on the provocative methods of the latter. So, MVD-MGB forced Okhrymovych to take part some time in their radio links with part of OUN abroad. The materials of this criminal file contain information about relations inside Ukrainian, Polish emigrations too. V. Okhrymovych was sentenced martial court to death and was shot in May of 1954.

By the materials of this criminal file is confirmed additionally the reality and problems of split in OUN abroad presented by its participant, absence of such split in the underground in Ukraine.

Key words: OUN, Ukrainian General Liberation Council, Ukrainian liberation movement, abroad, intelligence data, messengers, underground, martial court.

REFERENCES

- Kaminskyi, Anatol. *Vasyl Okhrymovych: Biohrafichnyi narys*. Toronto, Niu-York, London: Vydannia Politychnoi Rady OUN, 1999. (in Ukrainian).
- Okhrymovych Vasyl Ostapovych. Kryminalna sprava №149912. Haluzevyi derzhavnyi arkhiv Sluzhby bezpeky Ukrainy. Fond 5, sprava 445, tomy 1–6. (in Ukrainian and Russian).
- Rusnachenko, Anatolii. *Narysy novitnoi istorii Ukrainy*. Kyiv: Vydavets Oleh Filiuk, 2015, kn. 3. (in Ukrainian).
- Romaniuk, Mykhailo. *Zolochivska okruha OUN u natsionalno-vyzvolnomu rusi (1937–1953)*. Lviv: Instytut ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha NAN Ukrainy, Tsentr nezalezhnykh istorychnykh studii, 2016. (in Ukrainian).
- Topolchuk, Les. *Za falshyvyim mandatom*. Kyiv: Polityvydat Ukrainy, 1978. (in Ukrainian).

Стаття надійшла до редколегії: 15 вересня 2017 р.

Прийнята до друку: 19 грудня 2017 р.